

Édes élet a traumák árnyékban is?

Pál Dániel Levente *Hogy élünk, nem hiába* című verseskötetéről

Pál Dániel Levente viszonylag ritkán megnyilatkozó költő, a 2013-as Könyvhétre megjelent könyve mindössze a harmadik verseskötete hat év alatt. A karcsú verseskönyv voltaképpen nem más, mint a csalódások lírai krónikája, e versbe párolt csalódások ellenére mégis valamiféle megmagyarázhatatlannak tűnő optimizmus sugárzik a kötet szövegein túlról.

A bevezetőre versre plusz négy rövid ciklusra tagolt kötet első egysége a *Vörös halakat vacsoráztunk* címet viselő versblokk, mely tulajdonképpen utazások, bolyongás és a folyamatos önkeresés megverselése – az önkereséshez persze elengedhetetlenül társul az idealizált szerelem, a tökéletes(ként elképzelt) társ keresése is, mely azonban természetesen várat magára. A keresés végpontjaként a lírai beszélő végül egy ellen-utópisztikus, világvégi tájon (talán éppen *Az ember tragédiája* *Eszkimó-színében?*) találja magát, miként arról a ciklus utolsó verse, a *Milyen élet vagy halál vár az eszkimó asszony ágyában?* című hosszabb prózavers is tanúskodik:

*„Maradtam végül, szükségtelennek ítélt bal karom besóztam,
és egy régi – nagyanyám mesélte még a hó súlyától
csendes és nyugodt téli éjszakák imbolygó fedélzetén –
és egy régi történet bűvkörében indultam
hó fölött lebegve, átfúrva magam a hatalmas dombokon,
hogy nyugat felé vagy északon
talán megtaláljam, megtaláljam talán
annak a régi mesének eszkimó asszonyát.”*

Az ön- és társkeresés negatív, csalódásokkal teli élményének megverselése után a kötet szinte észrevétlenül siklik át a következő ciklusba, melyben a lírai beszélő látszólag már megtalálta azt, *akit* keresett – a ciklus nemes egyszerűséggel a *Versek egy házasságból* címet kapta, s

eleinte még úgy tűnik, a házasság, a szeretett nő megtalálása megnyugvással és elégedettséggel tölti el a beszélőt:

*Kitöltöttem a nyomtatványokat,
Mappába fűztem a rossz döntéseket,
Kulcsot kivettem, ha meglátogat,
Legyen mellettem helye, és mellettem
Élete, szíve és mosolya, álma,
Legyen az egy, és ne legyen sorszáma.*

– olvashatjuk a *Kis esti gyors* című rövid költeményt, mely az ember és ember közötti kapcsolat már-már túlzottan optimistának ható, idealizáló megverselése. Az idealizált kapcsolat persze hamar szertefoszlik, s a ciklus további verseiből, laza lírai narráció keretében világossá válik az olvasó számára az újabb, talán szükségszerű csalódás, majd az eleinte idillinek láttatott házasság már-már prózai egyszerűséggel történő válásba torkollása. A ciklus utolsó verse már explicit módon utal az egymástól való visszavonhatatlan elidegenedésre és a továbblépés szükségességére.

*„Várni vétek, lábra álltam,
Hiába rúgtad ki lábam,
Lehúztam a lista felét,
Mosoly, kenyér éppen elég.”*

A ciklus záróversének utolsó négy sora a sebzett, csalódott férfi lírai monológja, aki ideálképei megfogalmazása után kénytelen szembenézni a könyörtelen valósággal. Nem omlik azonban össze, sőt: a kötet további lírai megnyilvánulásai inkább valamiféle, a felejtést és a talpraállást segítő, ön-védő cinizmus olvasható ki.

A kötet harmadik, *Földrengés után* címet viselő blokkja a trauma utáni állapotot, a világ költői újraértékelését megfogalmazó versegyüttes, a továbblépés lassú és fájdalmas, ám szükségszerű frázisa. A tematikus egység legnagyobb lélegzetű, számvetés jellegű hosszúverse az *Avagy kinek van jó?* című szöveg, mely a magánéleti-szerelmi csalódás traumájának feldolgozása mellett közéleti-politikai kitekintést is tesz, s ugyan nem egészen explicit módon, de mindenképpen reflektál az aktuális magyar közállapotokra is:

*„Így. Ki tudok még ebből
hozni vmit vagy hátrálni
vagy szimpatikussá írni,
szeresse a szív, ami itt
vagy ne szeresse,
vagy hagyjuk a szívet,
vagy hagyjuk az egészet,
amit itt nem lenne helyes.*

*Ha szavazok, akkor ne
Hívogassál, mert ki vagyok
kapcsolva, én se
hívogatlak ekkor meg
akkor csak úgy.”*

Az ön- és magánéleti reflexiókon túl tehát, mondhatjuk némi túlzással, a költő itt *állampolgári reflexiókra* is ragadtatva magát, s az eddig erősen alanyi lírában, ha csupán fozslányokban, a sejtetés szintjén is, de megjelenik egy jól kivehető politikai-társadalmi-közéleti regiszter. Ez a tendencia azonban amilyen hirtelenséggel feltűnik, olyan gyorsan félbe is szakad az alapvetően mégiscsak alanyi költő Pál Dániel Levente verseskötetében, s a ciklus utolsó, meditatív-filozofikus hangvételű versében ugyancsak a szubjektivizmus dominál, amint a költői beszélő végre eljut oda, hogy az átélt – minden bizonnyal azonban szükségszerűen bekövetkező – traumákon túllépjen és tiszta lappal kezdje újra az életét. A *Nyomok* című vers az alábbi lényegre törő sorokban örökíti meg a meglepően mély és őszinte költői ön-reflexiót:

*„Sétálok egyet, figyelem,
nyomaim hátha időtlenek.*

*Nem azok, irigység lep el,
erővel nyomom a lábam,
olyan nyomot szeretnék hagyni,
amit a parton nem találtam
harminc év alatt sem.*

*Olyan nyomot, amit nem mos el az idő,
homok, víz, idő, homok, víz,
nők vagy férfiak.”*

A költő nem csupán a világot interpretálja, de egyfajta Szabó Lőrinc-i gesztussal benne szükségképpen önnön magát is. Pál Dániel Levente lírai (el)beszélője amellet, hogy önnön korlátait is felméri, egyúttal egy jól körülhatárolható ars poeticát is megfogalmaz, mely szerint mindenképpen *örök nyomot* kíván hagyni, s a költészet erejével olyan magasságokba emelkedni, melyeket nem érhetnek el a mindennapi emberi élet kisszerű történései, hétköznapi csalódásai és traumája. A költészet célja olyan esztétikai érték létrehozása a nyelv teremtő ereje által, mely jóval túlmutatnak az ember mindennapjainak szürke, szánalmasan kiszámítható valóságán. A versszövegekben megszólaló lírai beszélő és az életrajzi én, bár valamilyen szinten egyek – alanyi költészet esetében pedig halmozottan ez a helyzet – , ám szükségszerűen el is különülnek egymástól, ez a törekvés pedig explicit módon tetten érhető a kötet harmadik ciklusában.

A negyedik, *Átszállás és eltévelyedés nélkül* című versblokk az, amely leghívebben összegzi a kötet címét. A költői önértelmezésen túl immár olyan meglehetősen hétköznapi témák kapnak benne helyet, mint egy férjes asszony elcsábítása, a férfi és nő közötti féktelen szexualitás, a születése óta, harminc éve változásra képtelen személyiség, a lírai beszélő, s alapvetően, általában az ember olyan gyarlóságai, melyeket aligha vetközhet le magáról. Itt érhető tetten leginkább az a keserűdes cinizmus, mely Pál Dániel Levente költészetét alapvetően jellemzi – a traumák, csalódások, az illúziók elvesztése az ember életének szükségszerű velejárói, s a költői beszélő is eljut arra a pontra, hogy konstatálja: ha nem tapasztalta volna meg azt, amit, akkor most nem állhatna itt sokkal erősebben, meglehetősen sok élettapasztalattal felvértezve. Nem tekinthetne bizakodva a jövőben mindannak ellenére, amin átment, nem lenne esélye és ereje, hogy gyakorlatilag a nulláról építse fel újra életét és konstruálja meg önmagát. A cinizmus ezen foka pedig nem valamiféle megátalkodott, nihilista-egzisztencialista attitűd, miként azt első olvasásra gondolhatnánk, sokkal inkább pusztán jogos és szükséges hozzáállás, mely a traumák átélése után védekező és előrelátó jelleggel kialakul az emberben, s erőt ad neki a folytatáshoz. Azt hiszem, ez az az ösztönös életszeretet, melyről többek között Szálinger Balázs is beszél a kötet fűlszövegében. Pál Dániel Levente beszélője a könyv záróversében, mely egyébként annak címadó szövege is, kissé Villonra hajazva vet számot addigi életével, s egyúttal konstatálja is, hogy az élet az

átélt és még átélendő csalódások ellenére is alapvetően szép, a dolgok pedig egészen jól vannak úgy, ahogyan vannak, s élni alapvetően talán mégsem hiábavaló küzdelem:

*„S a nők, lehetne róluk is, nem érdemes,
szépek voltak, olcsók vagy drágák,
csalfa szellem fűzte láncra őket,
s mi nyúl-urak és csaholó kutyák
vidáman ráztuk szaladva körbe
nőink nyakunkra kötött láncát.*

*Valahogy így, és pénziünk elfogyott,
egy kislány sírjánál várt a búcsú,
Tibi nem bírta, ülve könnyezett,
„Kegyetlen Isten, ez hogy szopott!”
Álltunk ott, árnyékunk görbén összeért,
s tudtuk, hogy éltünk, nem hiába,
ezt el nem adnánk bármi összegért.”*

Így fejezi hát be Pál Dániel Levente harmadik verseskötetének lírai ön-értelmezését és a világgal, az étellel való számvetését. Optimizmus a pesszimizmusban, édeskés hangvétel a keserűségben. Összességében úgy vélem, a kötet többségében átélhető és szerethető verseket tartalmaz, már amennyire a *szerethető* esztétikai kategóriának minősül. A kötetnek feltétlenül pozitív vonása, hogy semmiképpen sem akar több lenni, többnek látszani, mint ami vállaltan és valójában: egy ember belső (és költői) fejlődéstörténetét és lírai önértelmezését költészetbe öntő alanyi versgyűjteménynél. Ez az alanyiség pedig meglepően őszinte, átélhető, hiteles.

S végül, ami talán a *Hogy éltünk, nem hiába* című kötetet még értékesebbé teszi: Pál Dániel Levente líráján belül nagy előrelépés – sokkal kiérleltebb, letisztultabb, közvetlenebb és kevesebb, olykor öncélúnak ható posztmodern nyelvjátékot, stílusbravúrt használó költészet szólal meg benne, mint a szerző *Sortűz a körkörös éjszakára* vagy *Ügyvezető költő a XXI. században* című korábbi kötetében. E letisztult, sallangoktól mentes, főként hosszabb-rövidebb prózaversekben megnyilatkozó alanyiség – habár a szerző néhány vers erejéig formai virtuozitását is megcsillogtatja – pedig a fiatal kortárs magyar líra értékes, az olvasói figyelmet mindenképpen megérdemlő darabjává képes emelni a szerző harmadik verseskötetét.

(Budapest, Fiatal Írók Szövetsége, 2013, 66 oldal)